

Een nieuw licht op opa's oorlog

In Indonesia roept! treedt Hans Goedkoop in de voetsporen van zijn opa, KNIL-officier Van Langen. De opnames in Indonesië wierpen een nieuw licht op de man die hij zo bewonderde en liefhad.

TEKST: BRAM DE GRAAF BEELD: ANP, NATIONAAL ARCHIEF

“Opa was verdomde dapper”, zei historicus en presentator Hans Goedkoop in 2012 tegen NRC Handelsblad na verschijning van zijn boek *De laatste man, een herinnering*. Hij onderzocht daarin het verleden van zijn opa R.A. van Langen, de vader van zijn moeder en voormalig kolonel van het Koninklijk Nederlandsch-Indische Leger (KNIL). Hij was bevelhebber van de Tijgerbrigade, die op Midden-Java deelnam aan de politionele acties in de periode 1945-1949. Met geweld probeerde Nederland daarmee een eind te maken aan het Indonesische onafhankelijkheidsstreven. “Dat boekje was vrij defensief”, zegt Goedkoop nu. “Dat opa een echte koloniaal was en er weinig aardigs over kolonialisme te zeggen valt, vond ik zo vanzelfsprekend dat ik daar weinig over schreef. Maar dat hield de werkelijkheid ook veilig op afstand.”

Beide perspectieven

Goedkoop wilde er daarom een documentaireserie over maken en in Indonesië verder op onderzoek gaan. Samen met Indonesiëkenner Gerda Jansen Hendriks van het geschiedenisprogramma *Andere tijden*, dat hij negentien jaar presenteerde, maakten ze een opzet. Belangrijk was beide perspectieven te laten zien, vonden ze: die van Nederlandse én Indonesische deelnemers aan de strijd. “Zelfs onder historici ging het tot voor kort maar weinig over wie de vijand was en wat hij wilde. Ik wilde de confrontatie met die geschiedenis aan.” Een confrontatie werd het. “Het

bleek erg complex. Als ik alles van tevoren had geweten, betwijfel ik of ik eraan was begonnen. Het is een van de intensiefste programma's die ik ooit maakte.”

Onwaarschijnlijke wilskracht

In 2017 begon de *Andere tijden*-redactie aan de research. De serie zou de periode 1900 tot 1950 beslaan; ze wilden niet alleen de onafhankelijkheidsstrijd tonen, maar ook de koloniale samenleving en wat daarin speelde voor de Tweede Wereldoorlog. “Al decennia bestond er een onafhankelijkheidsbeweging in opbouw. De Indonesiërs hadden een goede reden om van het Nederlandse gezag af te willen. Ze hadden daar ongelofelijk veel voor over, terwijl Nederland militair veel sterker was. En toch wonnen ze. Dat is de onwaarschijnlijke wilskracht van een vrijheidsstrijd.”

Stressvolle periode

Door corona en gedoe met visa kon pas eind 2022 voor opnames naar Indonesië worden afgereisd. Ondertussen waren sommige beoogde hoogbejaarde interviewkandidaten aldaar overleden en moest gezocht worden naar nieuwe. Het was voor alle makers een stressvolle periode.

Eenmaal in Indonesië gooide Goedkoop zich erin. “Ik wist niet wat ik zou tegenkomen, maar wel dat ik niet overall blij van zou worden. En ik wist niet hoe serieus me dat dan zou raken.”

Keihard geconfronteerd

Hij had zich goed ingelezen en was op de hoogte van de mindere kanten van het Nederlandse militaire optreden aldaar. “Maar lezen is iets anders dan als kleinzoon door een Indonesiër meegenomen worden naar een executieplaats waar honderden Indonesiërs zijn gefusilleerd, op een plek waar mijn opa commandant was en waar die Indonesiër emoties bij heeft. Ineens is het dan echt gebeurd. En de kans dat mijn opa van

Indonesia
roept!

R. A. van Langen, de opa van Hans Goedkoop

niets wist, is heel klein." Zo kwam Goedkoop op meerdere plekken waar hij keihard werd geconfronteerd met zijn familiegeschiedenis. "Als historicus dacht ik: ik ga hier iets van snappen en aan ontlenu. Op de executieplaats zie je mij na afloop zwetend en trillend in beeld. Vooraf dacht ik: ik ga opa niet zomaar voor de bus gooien. Hij was een leuke en prima opa, binnen de familie een morele ijkmaat. Ik probeerde me hem voor te stellen op die plek. In de verbijstering wist ik niet meer hoe hij eruitzag. Blijkbaar gebeurt dat als de krankzinnigheid van oorlog zo dichtbij komt."

Is hij nog een opa waar je van kunt houden?

"Ja. Maar ik zie hem anders. Ik zie nu PTSS. Hij was zeer zwijgzaam, af en toe heel driftig. Ik weet nu waarom. Hij heeft veel slachtoffers gemaakt, maar is er zelf ook een van en ik voel enorm met hem mee.

Een opa is over het algemeen geen ingewikkeld iemand. Het is iemand die het fijn vindt om de kleinkinderen te zien en met wie je een leuke dag hebt. De laatste aflevering gaat over de repatriëring, maar ook over hoe het voor mij was om deze serie te maken. Op foto's zie ik daarin opa weer 'mijn opa' worden. Ik vind hem terug. Maar die opa kan ik niet matchen met de commandant die ik in Indonesië aan het werk heb gezien. En dat blijft raar."

Gooi je jouw 'dappere opa' met deze serie niet voor heel Nederland voor de bus?

"Soms bekruipt me die vrees. Maar ik weet ook dat opa in zijn laatste jaren teleurgesteld was dat de familie nooit veel had gevraagd. Dat heb ik nu wel gedaan en ik hoop ook een beetje dat hij zich gehoord voelt."

Indonesia roept! | vrijdag | 22.10 | NTR | NPO 2